

Astra Salvensis, an IV, număr 8, 2016

**ASPECTE PRIVIND ÎNFIINȚAREA ȘI ACTIVITATEA
CONSILIULUI NAȚIONAL ROMÂN DIN CUGIR
(NOIEMBRIE 1918-MARTIE 1919)**
**Aspects Regarding the Establishment and the Activity of the
Romanian National Council from Cugir
(November 1918-March 1919)**

Mihai-Octavian Groza
Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca

Abstract: *In this study we tried to make a brief introduction regarding the tense atmosphere of the year 1918, marked by the collapse of the Austro-Ungarian Empire and the unification of Transylvania with Romania, as well as to put forward the contribution of the city Cugir to those events. Benefiting from a rich archive material, but also various specialized bibliographies, we tried to retrace and present all the steps that led to the creation of the National Council of Cugir, while focusing on its legal and political nature, the establishment of the Romanian National Guard, its contributions to the implementation of the Act of Union, as well as to the proper conduct to the Great National Assembly at Alba-Iulia.*

Keywords: Cugir, war, revolution, National Council, National Guard.

Anul 1918 a reprezentat pentru Europa Centrală și de Sud-Est anul marilor căderi, în sensul destrămării imperiilor multinaționale, dar și anul marilor împliniri, pe ruinele imperiilor muribunde născându-se noi state naționale, noi formațiuni și organisme politice (Cehoslovacia, Regatul Sârbo-Croato-Sloven, Polonia, Austria, Ungaria, România).¹ În cazul românilor transilvăneni și bănățeni, organismul care a pregătit realizarea actului unirii a purtat numele de Consiliul Național Român Central, un organism ce a realizat unitatea principalelor forțe politice românești și care s-a fixat programatic pe temeiurile juridice ale dreptului de autodeterminare.² Constituit la sfârșitul lunii octombrie 1918, la Budapesta, pe baze de paritate (șase reprezentanți ai Partidului Național

¹ Mihai-Octavian Groza, „Dimensiunea violentă a revoluției transilvănene și bănățene de la finele Marelui Război reflectată în memoria colectivă”, în *Astra Sabesiensis*, număr 2, 2016, p. 159; Idem, „Transylvania and Banat in the Autumn and Winter of 1918. „The Revolutionary Violence” as Reflected in Memoirs”, în volumul *World War I. The Other Face of the War*, coordonat de Ioan Bolovan, Rudolf Gräf, Harald Heppner, Oana Mihaela Tămaș, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane/Presă Universitară Clujeană, 2016, p. 152.

² Nicolae Bocșan, *Ideea de națiune la românii din Transilvania și Banat*, Cluj-Napoca, Presă Universitară Clujeană, 1997, p. 232.

Român³ și șase ai secției române a Partidului Social-Democrat din Ungaria),⁴ mutat la Arad, din 2 noiembrie,⁵ Consiliul Național Român Central a dirijat întreaga acțiune de organizare a vieții politice pe teritoriul Transilvaniei, care s-a concretizat prin crearea, la nivelul comitatelor, orașelor și satelor, a consiliilor și gărzilor naționale.⁶ Pe coordonatele trasate de Consiliul Național Român Central, prin circulara din 3 noiembrie 1918, de organizare a consiliilor naționale comitatense și locale,⁷ se înscrie și înființarea Consiliului Național Român din Cugir, organism ce a funcționat în intervalul noiembrie 1918-martie 1919.

În anul 2012, sub atenta îndrumare a regretatului istoric Nicolae Bocșan, lansam un program de recuperare și valorificare a activității și a documentelor emenate sau primite de consiliile naționale românești de pe teritoriul actualului județ Alba, până în momentul de față fiind publicate mai multe studii, precum și un volum de documente.⁸

³ Vasile Goldiș, Aurel Lazăr, Teodor Mihali, Ștefan Cicio-Pop, Alexandru Vaida-Voevod, Aurel Vlad.

⁴ Tiron Albani, Ion Flueraș, Enea Grapini, Iosif Jumanca, Iosif Renoiu, Baziliu Surdu.

⁵ Anton Drăgoescu (coordonator), *Istoria României. Transilvania*, volum II, Cluj-Napoca, Editura „George Barițiu”, 1997, p. 633.

⁶ Cornelia Gabâr, „Aspecte din activitatea Consiliilor Naționale Române și a gărzilor naționale române din județul Arad”, în volumul *Marea Unire din 1918, ideal al tuturor românilor (1918-2003)*, coordonat de Alexandru Roz, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, 2004, pp. 148-149.

⁷ Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale (în continuare S. J. A. A. N.), *Fond Consiliul Național Român Alba-Iulia*, număr inventar 72, dosar 89, f. 1.

⁸ A se vedea: Mihai-Octavian Groza, *Documente privind activitatea Consiliului Național Român din Alba-Iulia*, Sebeș, Editura Emma Books, 2012; Idem, „Blajul și Marea Unire. Pagini din activitatea Consiliului Național Român din Blaj (noiembrie 1918-februarie 1919)”, în *Astra Salvensis*, an I, număr 2, 2013, pp. 46-53; Idem, „Pagini de istorie românească. Activitatea Consiliului Național Român din Alba-Iulia”, în *Zilele Cercetării Științifice Studențești din Universitatea „Constantin Brâncuși”*, Târgu-Jiu, Editura Academica Brâncuși, 2013, pp. 260-269; Idem, „Alba-Iulia, permanență în optica națională. Aspecte privind activitatea Consiliului Național Român din Alba-Iulia (noiembrie 1918-ianuarie 1919)”, în volumul *Imaginea în istorie. Tipologii în societatea de ieri și de azi*, coordonat de Anamaria Macavei, Roxana Dorina Pop, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2014, pp. 181-191; Idem, „Consiliul Național Român din Blaj versus Consiliul Național Român din Alba-Iulia. Rivalitate sau colaborare?”, în volumul *Administrație românească arădeană. Studii și comunicări din Banat-Crișana*, IX, coordonat de Doru Sinaci, Emil Arbonie, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, 2014, pp. 126-136; Idem, „Sebeșul și Marea Unire. Aspecte privind activitatea Consiliului Național Român din Sebeș (3 noiembrie 1918-13 februarie 1919)”, în volumul *Sebeș-istorie și tradiții locale*, coordonat de Ionuț Costea, Sebeș, Editura Emma Books, 2014, pp. 126-155; Idem, „Activitatea Consiliului Național Român din Sebeș și contribuția sebeșenilor la Marea Unire (noiembrie 1918-februarie 1919)”, în volumul *Sebeș, timp regăsit. Lucrările Conferinței „100 de ani de la declanșarea Primului Război Mondial. Contribuția sebeșenilor la război și Marea Unire (5 decembrie*

Continuând acest demers, prin prezentul material, ne propunem să prezentăm activitatea Consiliului Național Român din Cugir, având în vedere etapele înființării consiliului și gărzii naționale, structura de conducere, reinstaurarea ordinii și completarea vidului de putere creat prin alungarea fostelor autorități austro-ungare, activitatea organizatorică, relația cu gruparea social-democrată locală (Cugirul fiind un important centru industrial), precum și pregătirea populației în vederea participării la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia din 1 decembrie 1918.

Cugirul a reprezentat la începutul secolului al XX-lea un centru economic puternic pentru comitatul Hunedoara atât datorită zonelor de pădure și pășune administrate, cât mai ales datorită intensei activități industriale (aici funcționa o uzină electrică, o fabrică metalurgică, precum și o serie de întreprinderi de stat și particulare pentru exploatarea lemnului) și bancare (aici funcționa sediul băncii „Cugireana”).⁹

Conform surselor studiate, mișcările revoluționare în localitatea Cugir au debutat la sfârșitul lunii octombrie, continuând până în primele zile ale lunii noiembrie 1918, sub impulsul soldaților din fosta armată austro-ungară întorși acasă. Mai întâi au fost dezarmate formațiunile de jandarmi și de grăniceri din localitate, fideli încă vechilor autorități, cu această ocazie desfășurându-se adevărate lupte de stradă, directorul școlii românești amintind că geamurile acesteia „[...] au fost sparte în timpul revoluției”. Apoi, manifestările revoluționare au continuat cu atacarea oficiilor de stat, cu alungarea vechilor funcționari, precum și cu atacarea și prădarea marilor proprietăți, inclusiv a domeniilor statului, documentele epocii semnaland ocuparea pădurilor și pășunilor, împărțirea animalelor de pe aceste domenii etc.¹⁰

În fața acestor manifestări anarhice, pentru reinstaurarea ordinii și a completării vidului de putere creat în urma alungării vechilor autorități austro-ungare, după modelul Consiliului Național Român Central de la Arad și în Cugir au luat ființă noile structuri de putere românești. Astfel, la 4 noiembrie 1918, în cadrul unei adunări populare, a fost desemnată o comisie formată din 11 membrii „[...] care să aleagă

2014)”, coordonat de Rodica Groza, Sebeș, Editura Emma Books, 2014; Idem, „Județul Alba în toamna și iarna anului 1918. Memoria revoluției și a violenței revoluționare”, în volumul *Tinerii istorici și cercetările lor*, III, coordonat de Nicolae Dumbrăvescu, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2016, pp. 131-140.

⁹ Elena Szappanyos, Aurel Voicu, *Cugir-500 (1493-1993)*, Sibiu, Editura Polsib, 1993, p. 40.

¹⁰ *Ibidem*, pp. 41-42; Ioan Pleșa, „Constituirea și activitatea Consiliului Național Român din Cugir în perioada noiembrie 1918-martie 1919”, în *Apulum*, număr XVI, 1978, pp. 467-468.

comitetul național, care va să ieie dispoziții pentru susținerea ordinii în sat și alimentarea poporului lipsit de hrană, după chibzuiala cea mai bună”.¹¹ La propunerea lui George Micu, au fost desemnați următorii: Ariton Migia, Romul Crișan (preoți), Traian Lupea (învățător), Simion Oltean (comerciant), George Mihaiu, George Șibotean, George Berian, Nicolae Olar, Nicolae Micu, George Băluț, Nicolae Tănasă, Ivan Tănasă, dintre aceștia fiind ales un comitet, format dintr-un președinte (în persoana preotului greco-catolic Ariton Migia) și un notar (în persoana învățătorului Traian Lupea).¹² Conform protocolului acestei prime adunări naționale, preotul Ariton Migia „[...] mulțumește pentru alegere și în numele lui D[umne]zeu deschide ședința și roagă pe cei de față, ca cu chibzuială și fără părtinire să-și aleagă comitetul național”, propunând ca acesta să fie format din 24 de membrii, dintre care 20 români și 4 maghiari.¹³

În cadrul celei de-a doua adunări naționale, desfășurată în 5 noiembrie 1918, a fost desemnată componența Consiliului Național Român din Cugir, respectându-se propunerea făcută în ziua precedentă, precum și conducerea acestuia. Astfel, conducerea consiliului, în calitate de președinte, era asigurată de preotul Ariton Migia, secondat de preotul Romul Crișan, în calitate de vicepreședinte și de învățătorul Traian Lupea, în calitate de notar.¹⁴ La propunerea președintelui ales al consiliului, în cadrul acestuia au fost cooptați doi reprezentanți ai întreprinderii metalurgice din comună (în persoana lui Lorincz Ignác și Németh János) și doi ai jandarmeriei (în persoana sergenților Föder Heinrich și Miesz).¹⁵

De la bun început, Consiliul Național Român din Cugir s-a proclamat „*for suprem al comunei*” și a făcut cunoscut instituțiilor austro-ungare rămasă în funcțiune că „[...] a luat asupra-și conducerea tuturor afacerilor comunale”. Curând, după înființare, conducerea consiliului din Cugir a intrat în legătură cu Consiliul Național Român din Orăștie

¹¹ S. J. A. A. N., *Fond Consiliul Național Român Cugir*, număr inventar 1104, dosar 194, f. 1.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*, f. 1-2 (au fost desemnați următorii membrii ordinari: George Mihaiu, Ioan Calica, Simion Oltean, Traian Lupea, George Dencioiu, Ioan Mărginean Mariți, George Berian, Petru Derab, Iordan Cirlea, George Muntean, Vasile Mărginean Roșanu, Ioan Aldea, George Băluț, George Micu, Ariton Migia, Romul Crișan, Nicolae Olar, George Streja, Avram Mărginean, George Șibotean, Albert Csepely, Obholzer Béla, Tajty Zoltán, Szigeti Iános; pe lângă aceștia, au fost desemnați și 6 membrii supleanți: George Porumbar, George Berian, Ioan Mihaiu, George Suci, Avram Mărginean Șilica, Ioan Tuța).

¹⁴ *Ibidem*, f. 5.

¹⁵ *Ibidem*, f. 3.

Astra Salvensis, an IV, număr 8, 2016

(consiliul cercual) și s-a subordonat acestui organism condus de Aurel Vlad, membru fondator al Consiliului Național Român Central.¹⁶

Paralel, după anunțurile făcute în comună prin baterea dobei, a luat naștere și garda națională română, formată inițial din 8 membrii: Ioan Muntean, Ioan Cirlea, George Mihai, Avram Băluț, Ioan Florinca, Petru Berian, George Gabor, Petru Iuga, cu toate că un număr de 15 tineri și-au manifestat dorința de a intra în rândurile gărzii naționale.¹⁷ Pe parcursul lunii noiembrie numărul gardiștilor a crescut constant, spre sfârșitul lunii numărul acestora ajungând la 41, împărțiți în trei plutoane, comandate de sergentul-major Augustin Olariu.¹⁸ Din sursele cercetate rezultă că în componența gărzii naționale au intrat atât foști soldați ai armatei austro-ungare, cât și intelectuali, țărani, muncitori ai uzinei electrice sau ai fabricii metalurgice, echipați și înarmați cu armele confiscate unităților de jandarmi și grăniceri, cu armele preluate de la paza civilă a fabricii din oraș, precum și cu cele rechiziționate sau primite de la garda națională din Orăștie.¹⁹ În ceea ce privește salarizarea membrilor gărzii naționale, în ședința Consiliului Național Român din Cugir din 8 noiembrie 1918, s-a hotărât ca fiecare gardist să primească, zilnic, câte 10 coroane.²⁰ În vederea menținerii ordinii publice, Consiliul Național Român din Cugir a reușit să folosească cu abilitate garda națională, pentru susținerea ei făcând numeroase colecte, împrumuturi la banca „Cugireana” sau la întreprinderile din comună, precum și de la persoanele particulare, care au beneficiat de asistența militară a gărzii. Pentru a se evita posibilele abuzuri, garda națională română a fost supusă unei discipline severe, cei care înregistrau abateri sau abuzau de calitatea lor în vederea obținerii unor foloase materiale fiind imediat pedepsiți și scoși din efective.²¹

În funcție de necesitatea soluționării unor probleme ale zonei aflate sub jurisdicția sa, Consiliul Național Român din Cugir, încă din primele zile de activitate, a instituit două comisii speciale (comisia alimentară și comisia silvică), cu misiunea precisă a aprovizionării populației locale. Structura și componența Consiliului Național Român din Cugir, precum și cea a gărzii naționale române nu s-a schimbat într-o

¹⁶ Ioan Pleșa, „Constituirea și activitatea Consiliului Național Român din Cugir”, p. 469.

¹⁷ S. J. A. A. N., *Fond Consiliul Național Român Cugir*, număr inventar 1104, dosar 194, f. 9.

¹⁸ *Ibidem*, f. 21.

¹⁹ Elena Szappanyos, Aurel Voicu, *Cugir-500 (1493-1993)*, pp. 42-43.

²⁰ S. J. A. A. N., *Fond Consiliul Național Român Cugir*, număr inventar 1104, dosar 194, f. 9.

²¹ Ioan Pleșa, „Constituirea și activitatea Consiliului Național Român din Cugir”, p. 470.

formă radicală până la încetarea activității acestora, cu excepția membrilor aparținând minorităților etnice, care după desfășurarea adunării naționale de la Alba-Iulia au cerut aprobarea pentru a trece linia de demarcație, în Ungaria.²²

În data de 8 noiembrie 1918, în cadrul unei noi adunări naționale, începută în biserica din localitate și continuată în incinta școlii, în prezența trimișilor Consiliului Național Român din Orăștie, a avut loc festivitatea sfințirii drapelului național, precum și solemnitatea depunerii jurământului față de Consiliul Național Român Central. Acest eveniment a fost consemnat cu multă acribie în protocoalele Consiliului Național, descriere pe care ne permitem să o inserăm și în cadrul prezentării noastre: „*Jurământul! E ziua sfânt[ului] Gheorghe în 8 noiembrie 1918, cer cam nouros, dar fără ploaie, vreme plăcută. Preoții încep serviciul divin, iar tineretul [...] călări se întrunește la vâtavul călușarilor în capul satului, îmbrăcați sărbătorește merg către Vinerea, pentru întâmpinarea celor doi frați, trimiși din Orăștie, pentru a ne da directivele adevărate. Fetele fac și împodobesc stindardul tricolorului român în casa fratelui Mihaiu Georg. Stindardul e gata, îl ia în primire stegarul Georg Munteanu I. Ispas, în fruntea tineretului (feciori și fete), îl aduc în sfânta biserică spre a fi sfințit. S-a început sfânta liturghie, când a sosit steagu, să postează cu el în partea dreaptă a naei bisericii lângă strană [...] Mulți au lăcrimat la vederea steagului tricolorului românesc. Vin delegații fraților din Orăștie, în persoanele d[om]nilor d[octo]r Octavian Sglimbea dir[ectorul] Ardelenei și protopopul rom[ân] gr[eco]-cat[olic] Ioan Ienea. După ce s-a gătat sfânta liturghie, preotul Ariton Migia, după cântarea Docsologiei celei mari, ceteste orânduiala sfințirii steagului național românesc. Sfințindu-se steagul, iese stegarul cu el afară din biserică, dându-i-se poporului știrea că jurământul gardei naționale civile se va ținea în liber, unde s-a ținut prima adunare, de glorioasă amintire a renașterii noastre naționale, acolo de unde mai demult se dădea poporului porunci [...] Urmează jurământul gardei civile. Pe trepte se ridică președintele și preotul Ariton Migia, garda, în număr de 8 inși, vine lângă trepte, steagul le acopere, le fâlfâie în adierea lină a vântului peste capete, iar preotul Ariton Migia citește și cu toții zic următorul jurământ: „Eu N. N. gardist național (civil) jur pe unul D[umne]zeu, că întru toate voi sta la ordinul și cu toată puterea voi lucra pentru susținerea ordinii. Așa să-mi ajute unul D[umne]zeu”. Aplauze. Să trăiască!*”²³

Evenimentul a fost urmat de o adevărată sărbătoare a comunei, prilej de manifestare a sensibilităților naționale românești, fiind recitate versuri din George Coșbuc, Vasile Alecsandri și Octavian Goga și

²² *Ibidem*, pp. 469-470.

²³ S. J. A. A. N., *Fond Consiliul Național Român Cușir*, număr inventar 1104, dosar 194, f. 12-13.

intonate cântecele „Deșteaptă-te române!”, „La arme!”, „Drum bun!”, „Trei culori!”, „Hai să dăm mână cu mână!”, „O fetiță de român!”, însoțite de „*horă, călușeriul, bătuta*”.²⁴

Pe parcursul activității Consiliului Național Român din Cugir, ca și în cazul celorlalte consilii naționale, distingem două etape: o primă etapă merge până la 1 decembrie 1918, caracterizată de o intensă activitate organizatorică, de potolire a mișcărilor cu caracter anarhic și de mobilizare a tuturor factorilor pentru realizarea actului unirii, pentru ca cea de-a doua etapă să debuteze după momentul adunării naționale de la Alba-Iulia, caracterizată de activitatea de consolidare a noii puteri românești, de instituire a noilor organisme administrative, de integrare în structurile noului stat.²⁵

Încă din primele ședințe, conducerea Consiliului Național Român din Cugir s-a arătat preocupată de potolirea mișcărilor anarhice, de combaterea abuzurilor și aplanarea conflictelor sociale,²⁶ o primă măsură în acest sens constând în „*închiderea crâșmelor*”, considerate adevărate focare de agitație, precum și interzicerea comercializării băuturilor alcoolice.²⁷ Pe aceeași linie, s-a interzis locuitorilor comunei ca după ora 21:00 seara să mai „*[...] umble lărmuind și conturbând liniștea poporului*” și s-a stabilit supravegherea atentă a „*șezătorilor*”, care trebuiau să se desfășoare „*[...] fără lucruri slabe [...] până la ceasul 11 noapte*”.²⁸

Apoi, Consiliul Național Român din Cugir s-a îngrijit de „*afacerea pădurilor și a bunului comun*” (în sensul identificării și pedepsirii celor care au defrișat ilegal din pădurile comunei, precum și a prevenirii unor astfel de acțiuni), de „*predarea armelor militare*” (foștii soldați ai armatei austro-ungare, care s-au întors de pe front și nu erau încadrați în garda națională română fiind obligați să își predea armele), de „*alimentare a poporului lipsit*” (în acest sens, cum afirmam în rândurile de mai sus, fiind instituită o comisie formată din cinci membrii, după cum urmează: Traian Lupea, Iordan Cirlea, Ioan Mihaiu, George Șibotean și George Dencioiu, care au primit sarcina împărțirii „*bucatelor lor predate*”, fiecare familie urmând să primească 10 kilograme pe lună).²⁹

Secondat de garda națională, Consiliul Național Român din Cugir a reușit să-și aducă aportul și la păzirea averii și la securizarea

²⁴ *Ibidem*, f. 14.

²⁵ Elena Szappanyos, Aurel Voicu, *Cugir-500 (1493-1993)*, p. 43.

²⁶ *Ibidem*, p. 44.

²⁷ S. J. A. A. N., *Fond Consiliul Național Român Cugir*, număr inventar 1104, dosar 194, f. 6.

²⁸ *Ibidem*, f. 7.

²⁹ *Ibidem*, f. 10-12.

intreprinderilor din localitate,³⁰ conștient fiind de faptul că de buna funcționare a acestora depind și finanțele consiliului.

În a doua jumătate a lunii noiembrie 1918, după ce Consiliul Național Român Central a făcut publică intenția convocării, pe data de 1 decembrie, a adunării naționale la Alba-Iulia, Consiliul Național Român din Cugir a luat măsurile necesare pentru reprezentarea corespunzătoare a localității la acest eveniment, încă din data de 17 noiembrie unui meșter local fiindu-i comandată o pancardă cu numele comunei și o prăjină pentru drapelul național de mătase, care urmau să fie purtate la Alba-Iulia de delegația comunei.³¹

Printr-o adresă confidențială, datată la 24 noiembrie 1918, primită din partea Consiliului Național Român din Sibiu, președintele consiliului din Cugir era informat în legătură cu rezultatele demersurilor delegaților transilvăneni pe lângă guvernul român de la Iași pentru stabilirea modului de desfășurare a adunării naționale. Conform telegramei primite de la Sibiu, pe baza indicațiilor guvernului României, transilvănenii și bănățenii erau sfătuiți să continue organizarea gărzilor naționale „care vor avea să-și facă serviciul în coșul frontului”, precum și să participe, în număr cât mai mare, la adunarea națională, să aibă „reprezentanți din toate straturile poporului și din toate clasele sociale”, să își întocmească așa-numitele „declarații de adeziune”, prin care să își „arate voința nestrămutată de a se alipi la regatul român și la dinastia română”.³² O zi mai târziu, Consiliul Național Român din Cugir a intrat în posesia manifestului lansat de către șeful Marelui Stat Major al armatei române, generalul Constantin Prezan, prin care era anunțată intrarea trupelor române pe teritoriul Transilvaniei, populația provinciei fiind asigurată că „[...] fără deosebire de neam și de lege, vom păzi cu credință viața și avutul tuturor”.

Pe aceeași linie, Consiliul Național Român din Cugir s-a îngrijit și de răspândirea manifestelor lansate de Consiliul Național Român din Cugir, prin intermediul cărora era lansat îndemnul de participare la adunarea națională de la Alba-Iulia și erau combătute acțiunile celor care doreau să împiedice desfășurarea adunării și realizarea actului unirii. Un astfel de manifest este și cel lansat, la 25 noiembrie 1918, de către Aurel Vlad, președintele Consiliului Național Român din Orăștie, în care acesta preciza următoarele: „Frați Români! Agenți de-ai guvernului unguresc răspândesc

³⁰ *Ibidem*, f. 15.

³¹ Elena Szappanyos, Aurel Voicu, *Cugir-500 (1493-1993)*, p. 44.

³² S. J. A. A. N., *Fond Consiliul Național Român Cugir*, număr inventar 1104, dosar 23, f. 1-2.

proclamații între popor, făcând propagandă în contra alipirii noastre către România [...] Frați Români! Îndemnurile acestea vin de la dușmanii neamului nostru, care cu orice preț vreau să împiedice unitatea și fericirea neamului românesc. Tocmai de aceea toți românii de omenie, într-un glas, trebuie să strige sus și tare: Trăiască România Mare! Căci noi cu toții cerem și pretindem alipirea noastră la regatul român, veniți dară în număr mare duminică la Alba-Iulia, ca toți împreună să strigăm: Trăiască România Mare!”³³

Pe parcursul ultimelor zile ale lunii noiembrie 1918 românii din Cugir au adoptat adeziunea de unire necondiționată cu Regatul României, document semnat de 499 de persoane.³⁴

Data fiind importanța economică a comunei Cugir pentru cercul Orăștiei, conducerea consiliului național a solicitat consiliului din Orăștie, în data de 26 noiembrie 1918, ca unul dintre cei cinci delegați ai cercului la adunarea națională de la Alba-Iulia să fie din această comună. Răspunsul primit a fost unul negativ, conducerea Consiliului Național Român din Orăștie motivând că cererea s-a făcut mult prea târziu, cei cinci delegați fiind deja aleși, conducerea consiliului din Cugir fiind îndemnată să își desemneze cinci delegați comunali pentru adunare.³⁵ Astfel, în data de 30 noiembrie 1918, în cadrul unei adunări naționale, au fost desemnați cinci membrii ai consiliului național român (președintele Ariton Migia, vicepreședintele Romul Crișan, notarul Traian Lupea și membrii George Șibotean, Petru Roman) să reprezinte comuna, în calitate de delegați oficiali, la adunarea națională de la Alba-Iulia.³⁶

În ceea ce privește participarea locuitorilor comunei Cugir la adunarea națională, din sursele cercetate cunoaștem că în data de 26 noiembrie 1918, Consiliul Național Român din Cugir a trimis o telegramă Consiliului Național Român din Alba-Iulia, în care solicită găzduirea pentru preziua adunării a 30 de persoane, pentru ca după câteva zile, la 29 noiembrie, printr-o nouă telegramă, să se solicite găzduirea unui număr de 100 de participanți. Astfel, în ziua de 1 decembrie 1918, Cugirul a fost reprezentat la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia, pe lângă cei cinci delegați cu drept de vot și membrii gărzii naționale române, de circa 100 de participanți din toate localitățile aflate în zona sa de jurisdicție.³⁷

³³ *Ibidem*, dosar 30, f. 1.

³⁴ Elena Szappanyos, Aurel Voicu, *Cugir-500 (1493-1993)*, p. 44.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ S. J. A. A. N., *Fond Consiliul Național Român Cugir*, număr inventar 1104, dosar 37, f. 1.

³⁷ Elena Szappanyos, Aurel Voicu, *Cugir-500 (1493-1993)*, pp. 44-45.

După momentul unirii, Consiliul Național Român din Cugir și-a concentrat acțiunile în direcția consolidării poziției sale și impunerea noilor organisme administrative românești. Din protocoalele ședințelor, păstrate în două registre consistente, rezultă că în această perioadă Consiliul Național Român din Cugir a fost ocupat cu lărgirea și consolidarea gărzii naționale române,³⁸ cu protejarea avuției unor locuitori ai comunei,³⁹ cu alimentarea populației, cu stabilirea prețurilor maxime,⁴⁰ cu problema administrării pădurilor și a animalelor comunale,⁴¹ precum și cu alegerea unei noi conduceri a primăriei comunale.⁴² De asemenea, s-a continuat luarea unor măsuri de siguranță, instituindu-se un control riguros asupra armamentului și muniției existente în comună, acțiunea de sechestrare a armelor continuând, celor suspecti fiindu-le refuzată eliberarea armelor de vânatoare, până la „[...] *limpezirea defnitivă a situației*”.⁴³ Pentru a preîntâmpina scoaterea din comună a bunurilor statului, a documentelor de stat și a altor bunuri materiale, conducerea Consiliului Național Român din Cugir a instituit o adevărată blocadă, consiliul fiind singurul în drept să acorde concesiuni de transport pentru persoane și mărfuri. S-a aprobat trecerea peste linia de demarcație a unor foști jandarmi și a unor tehnicieni și funcționari ai fabricii și ai unor oficii de stat, împreună cu familiile și toate bunurile lor.⁴⁴

Din documentele cercetate, rezultă că o delegație a Consiliului Național Român din Cugir, condusă de învățătorul Traian Lupea, alături de trupa călușarilor din localitate, au participat la festivitățile organizate la Sibiu în cinstea generalului Berthelot. În cuprinsul protocolului ședinței consiliului din data de 4 ianuarie 1919, este redat și raportul învățătorului Traian Lupea referitor la acest eveniment, acesta precizând următoarele: „[...] *feciorii călușari, care prin jocul lor, prin îmbrăcăminte lor pitorească și mai ales prin strigătele lor frumoase, a pus pe toți în uimire, bătând cel mai mare record în măiestria jocurilor călușarilor, față de toate grupele de călușari, care au luat parte la aceste festivități și astfel a făcut cea mai mare vașă Cugirului și chiar a întregii Românie. În 1 ianuar 1919 au fost primiți în audiență de generalul Berthelot, cond[ucătorul] Traian Lupea, vătavul George Micu I. Nic[olae] și George Băluț lui*

³⁸ S. J. A. A. N., *Fond Consiliul Național Român Cugir*, număr inventar 1104, dosar 195, f. 1.

³⁹ *Ibidem*, dosar 65, f. 1.

⁴⁰ *Ibidem*, dosar 195, f. 2.

⁴¹ *Ibidem*, f. 3.

⁴² *Ibidem*, f. 5.

⁴³ Elena Szappanyos, Aurel Voicu, *Cugir-500 (1493-1993)*, p. 45.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 46.

Nicolae. Din partea „Asociațiunii” au fost cinstiți cu 1200 cor[oane], pre acelea zile, iar din partea imensului public cu cele mai călduroase gratulări la adresa cugirenilor”.⁴⁵ Din partea conducerii Consiliului Național Român din Cugir le-a fost adusă: „[...] cea mai mare mulțumită protocolară, pentru vada ce a făcut-o călășarii la festivitățile primirii generalului francez Berthelot în Sibiu și li se votează suma de 1000 cor[oane], care sumă au să o împartă proporționat între ei”.⁴⁶

Pentru a preîntâmpina eventualele tulburări, Consiliul Național Român din Cugir, în ședința din 9 ianuarie 1919, a hotărât ca orice întâlnire a socialiștilor din comună (în special a organizației socialiste a muncitorilor din fabrica metalurgică) să fie dinainte anunțată, precum și scopul și programul acesteia.⁴⁷ În fața acestei decizii, organizația social-democrată din Cugir a intervenit, printr-o adresă, la Consiliul Dirigent, care la 20 ianuarie 1919, printr-un ordin al șefului resortului ocrotirii sociale, socialistul Ion Fluieraș, soma Consiliul Național Român din Cugir să permită desfășurarea întrunirilor săptămânale ale muncitorilor.⁴⁸ Conform istoricului Ioan Pleșa situația s-a aplanat, întrucât în ședința din 20 februarie 1919 Consiliul Național Român din Cugir a decis să aprobe întrunirea organizației social-democrate din localitate, care avea drept scop alegerea unor membri români în conducerea sa (până la momentul respectiv conducerea acestei organizații fiind asigurată de persoane de naționalitate străină).⁴⁹ Cu toate acestea, Consiliul Național Român din Cugir a difuzat manifestul consiliului din Orăștie, prin care se atrăgea atenția asupra acelor, care: „[...] uitați de sine ai neamului românesc urmând pilda afurisită a bolșevicilor din Rusia prin jaf, furt și volnicii nedemne de un popor cult compromit libertatea noastră națională și prezintă poporul nostru înaintea lumii, ca nevrednic de-a fi părtaș de libertate”.⁵⁰

În timpul activității sale, Consiliul Național Român din Cugir a desfășurat și alte activități importante, precum redresarea agriculturii din zonă, prin procurarea de semințe, altoi și alte materiale necesare, sprijinirea meseriașilor în reluarea activității lor, ajutorarea soldaților întorși acasă de pe front, stimularea activității culturale, mai ales a tineretului din comună, care a început să organizeze adevărate „*producțiuni teatrale*”, urmate de dans și repunerea în funcțiune a școlilor din

⁴⁵ S. J. A. A. N., *Fond Consiliul Național Român Cugir*, număr inventar 1104, dosar 195, f. 3.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 4.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ Elena Szappanyos, Aurel Voicu, *Cugir-500 (1493-1993)*, p. 46.

⁴⁹ Ioan Pleșa, „Constituirea și activitatea Consiliului Național Român din Cugir”, p. 474.

⁵⁰ S. J. A. A. N., *Fond Consiliul Național Român Cugir*, număr inventar 1104, dosar 24, f. 1.

comună.⁵¹ Una dintre problemele căreia Consiliul Național Român din Cugir nu i-a putut găsi o soluție viabilă a fost aceea a curentului electric, mai multe familii din comună solicitând furnizarea curentului electric în locuințele proprii. Conducerea consiliului național a apreciat că uzina electrică din comună, de capacitate mult prea mică, nu putea furniza mai mult curent electric decât era necesar fabricii și iluminatului public al comunei.⁵²

În condițiile excepționale ale stării de asediu, Consiliul Național Român din Cugir, alături de garda națională română, a procedat la arestarea membrilor din localitate ai fostei gărzii naționale maghiare din Teiuș, care au luptat împotriva armatei române la Brănișca și la Podul Mihalțului.⁵³ Conform ordinului primit ulterior, Consiliul Național Român din Cugir a dispus escortarea acestora la Deva și apoi la Sibiu pentru a fi predați Marelui Stat Major al armatei române, nu însă înainte de a fi dat posibilitatea celor în cauză să-și procure dovezi de nevinovăție, prin declarații de martor.⁵⁴

O ultimă acțiune de amploare coordonată de Consiliul Național Român din Cugir a fost aceea a pregătirii alegerilor pentru primul parlament al României Mari, în acest sens fiind instituite două comisii, una de munte și una de comună, care urmau să întocmească listele alegătorilor.⁵⁵

Pe fondul instituirii administrației românești și a jandarmeriei locale, în ședința Consiliului Național Român din Cugir din data de 13 februarie 1919 s-a vorbit, pentru prima dată, despre dizolvarea consiliului,⁵⁶ însă acesta își va continua activitatea până la mijlocul lunii martie, ultimul proces verbal fiind datat 15 februarie 1918, la finalul acestuia preotul Ariton Migia notând următoarele: „[...] *Sfatul naț[ional] român din Cugir s-a desființat prin 15/III 1919*”.⁵⁷

Prin întreaga sa activitate, Consiliul Național Român din Cugir s-a înscris pe linia inaugurată de Consiliul Național Român Central, demonstrând că românii se pot organiza și autoguverna până la nivelul cel mai de jos, al comunelor și satelor. Prin autoritatea sa politică și

⁵¹ Ioan Pleșa, „Constituirea și activitatea Consiliului Național Român din Cugir”, p. 474.

⁵² Elena Szappanyos, Aurel Voicu, *Cugir-500 (1493-1993)*, p. 47.

⁵³ S. J. A. A. N., *Fond Consiliul Național Român Cugir*, număr inventar 1104, dosar 195, f. 9.

⁵⁴ Elena Szappanyos, Aurel Voicu, *Cugir-500 (1493-1993)*, p. 47.

⁵⁵ S. J. A. A. N., *Fond Consiliul Național Român Cugir*, număr inventar 1104, dosar 195, f. 17.

⁵⁶ *Ibidem*, f. 20.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 21.

Astra Salvensis, an IV, număr 8, 2016

militară, Consiliul Național Român din Cugir și-a adus aportul la stingerea manifestărilor cu caracter anarhic, la organizarea localității și la instalarea administrației românești, precum și la întreținerea unei relații echilibrate între membrii comunității românești și maghiare. În încercarea de recuperare și valorificare a activității organismelor naționale românești ce au activat pe teritoriul actualului județ Alba, în toamna și iarna anului 1918, prezentul demers propune un punct de vedere și un model de analiză, în speranța că acesta va fi urmat și aplicat și de alți cercetători pentru diferitele regiuni ale Transilvaniei și Banatului.